

Alper ERSAYDI, Türklüğün Anadolu'dan Tasfiyesi: Alemdar Gazetesi'ne Göre Mütareke Döneminde İttihatçılık, AKY Yayınları, Uşak 2011, 226+30. ISBN:6056157028.

Fehim KURULOĞLU*

Türkiye'de gazeteciliğin filizlenmeye başladığı XIX. yüzyıldan bugüne, basın-yayın alanında birçok gelişmeler yaşandığını ve aşamalar kaydedildiğini görmekteyiz. Basının ya da daha mikro seviyede gazeteciliğin Türk siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına birçok yenilikler getirdiği de aşikârdır. Gazeteciliğin belki de en önemli unsurlarından birisi de kamuoyunun fikir ve görüşlerini yansıtması, bunu yönlendirmesi ve siyasi otoriteyi meclis dışında denetleyen bir mekanizma olarak çalışma becerisine sahip olmasıdır. Basının siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin sesi olması niteliği ise zaman zaman nesnel olunması gerçekliğinin de maalesef göz ardı edilmesine yol açmıştır. Bu çerçevede Türk basın tarihi üzerine son yıllarda yapılan çalışmaların her geçen gün arttığını gözlemlemekteyiz. Bilhassa II. Meşrutiyetin ilanından sonra ciddi manada varlığını hissettiren Türk basın-yayıncılığı tarih araştırmalarının da vazgeçilmez kaynaklardan biri olma özelliğini ve güncelliğini hala korumaktadır. Alper Ersaydı'nın incelediğimiz bu çalışması da basın tarihimizin karanlık sayfalarından birini teşkil eden Mütareke dönemi basını ve Alemdar Gazetesini ele almıştır.

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans tezi olarak kabul edilen bu çalışmanın kitap olarak yayınlanmasını ayrıca önemsediyimi belirtmem gerek. Bu çalışmanın ve buna benzer çalışmaların Türk siyasi tarihinin en zor ve tartışmalı dönemlerinden biri olan Mütareke Döneminin tarihinin yazılmasına ciddi katkılar sağlayabileceğini söylemeliyim. Ersaydı'nın kullanmış olduğu yöntemle; gazeteyi, yazarları ve içeriği 15 Aralık 1918'den 19 Mayıs 1919'a kadar geçen altı aylık dönemin olayları ile beraber harmanlayarak

---

* Arş. Gör, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, fehimkuruloglu@gop.edu.tr

kullanması olaylara yeni bir bakış açısı ile bakmamızı sağlayacak niteliktedir. Bu çerçevede yazar eserini, giriş, üç bölüm ve sonuç kısımlarına ayırarak şekillendirmiştir.

Giriş kısmında İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne kısaca değinen yazar, cemiyetin kuruluşu, gelişimi, mücadeleleri, iktidarı ele alması ve sona giden yolculuğunu özetledikten sonra çalışmanın esas noktası olan mütareke dönemi basını ve Alemdar Gazetesi'nin nicel özelliklerini okuyucuyla paylaşır. Mütareke döneminde yayınlanan Atı, Vakit, Akşam, Yeni Gün, Hadisat, İnkılab-ı Beşer, Serbesti, İctihad, Yeni İstanbul, Sabah ve Alemdar gazetelerini, başyazarları ve siyasal çizgileri etrafında değerlendiren yazar, basının genel durumunu Bülent Varlık'm da belirtmiş olduğu gibi; birbirine düşmüş, kişisel hesaplaşmalar peşinde olarak değerlendirirken, Hürriyet İtilaf'ı destekleyen kesimin hücumlarının arttığını, İttihatçı kesimin sesinin kısalmış olduğu belirtilir.

15 Aralık 1918 tarihinden 3 Mart 1920 tarihine kadar 891 sayı yayınlanan Alemdar Gazetesi'nin başyazarı Ref'i Cevat Bey'dir. Dönemin basının genel özelliklerine sahip olan Alemdar'da da başyazar gazetenin her şeyine muktedir bir konumda olup, onun varlığıyla var, yokluğuyla yok olmuştur. İttihat ve Terakki karşıtı bir yayın politikası güden gazetede Ref'i Cevat'tan başka Aka Gündüz, Ahmet Kadri, Fazıl Ahmet, Şehsuvarzade Osman, Doktor Selahattin ve Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi'de zaman zaman katkılarda bulunmuştur. Bu isimlerin ortak özellikleri, İttihatçı düşmanlığı, Hürriyet ve İtilaf taraftarlığı ile İtilaf devletlerini desteklemeleridir. Daha sonra bu duruşları yazarın da belirttiği gibi Milli Mücadele ve BMM Hükümeti karşıtlığına dönüşecektir.

İncelenen altı aylık dönemin siyasal olaylarını gazetede çıkan yazılarla takip etmeye çalışan Ersaydı'nın bunu başarı ile uyguladığını gözlemlemekteyiz. Birinci bölümde Birinci Dünya Savaşı'nın yegâne sorumlusunun İttihat ve Terakki yönetimi olduğunu belirten Alemdar Gazetesinin yayınlarını okuyucuya sunan yazar, gazetenin genel yayın politikasının bütün faturayı İttihat ve Terakki Fırkası'na çıkarmak, bunu yaparken Alman İmparatorluğuna sürekli yüklenmek ve İngiltere ile müttefiklerinin dünya politikalarını göz ardı etmekten başka bir şey olmadığını altını çizer.

İkinci bölümde Mütareke hükümetlerinin Alemdar Gazetesince, daha doğrusu Ref'i Cevat'ca yoğun bir eleştiri bombardımanına tutuldukları, hatta bu sebepten dolayı da birkaç kez kapatma cezası aldığı görülür. Bu cezalardan

kurtulmak adına gazetenin Asıldar ve Alem adlarıyla birkaç kez yayımlandığı da yazar tarafından tespit edilmiştir. Bu kadar eleştirinin temel sebebi yaratılan devr-i sabıkın hesaplarının sorulmasında geç kalınmış olduğunun düşünülmesidir. Bu noktada son derece şiddet yanlısı olan gazete ve Cevat İttihat ve Terakki Fırkası'nın en yetkilisinden, en alt kademesine kadar herkesin yargılanması, cezalandırılması hatta idam edilmesini talep ettiğini görmekteyiz. Bu tepkinin altında yatan elbette sadece savaşın sorumluluğunun İTF'na yüklenmesi değildi. Fırkanın bilhassa Bab-ı Âli baskını sonrası yaratmış olduğu baskı ortamı ve Ref'i Cevat'ın bundan ciddi manada nasibini alarak sürgüne gönderilmesi tepkinin arkasında yatan esas nedenlerdi. Bunun yaratılan devr-i sabık ile intikamının alınması hususunda Alemdar Gazetesi'nin yoğun propaganda çalışması yapmış olduğunu söylemek abartı sayılmaz.

Üçüncü ve son bölümde işlenen temel konu "Ermeni Tehciri ve Taktik İddiaları" olmuştur. Yazar yapmış olduğu inceleme sonucunda Alemdar Gazetesinin bu konu ile ilgili iddiaların doğru olup olmamasına aldırmaşızın gazetenin sütunlarına taşıdığını, insanların yargılanmadan suçlanmasına vesile olduğunu, suçluluğu ispatlanana kadar herkesin masum olduğu ilkesinin yok sayılması için elinden geleni yaptığını ve bir an önce İttihat ve Terakki önde gelenleri ile mensuplarının ortadan kaldırılması gerektiği argümanını işlediğini belirtir. Son kısımda da Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'in idamı ve cenaze törenine değinen yazar, cenazede toplanan binlerce insanın gazete tarafından hor görüldüğünü ve şiddetle eleştirildiğini, bu çerçevede de binlerce insanın toplanmasını engelleyemediği gerekçesiyle hükümeti kınadığını belirtir. Bu noktada işgal güçlerini misafir, dost, kardeş ülkeler olarak tanımlayan gazete, İTF'nı ve destekçilerini; melun, haşarat, katiller güruhu, eşkıya, haydut, mikrop, zehirli sülük ve yılanlar olarak nitelendirmesi de dönemin basın üslubu hakkında bir başka ilgi çekici noktadır.

Gazetenin genel yayın politikası yukarıda da belirtildiği üzere Hürriyet İtilaf yanlısı, teslimiyetçi, İngiliz taraftarı bir çizgidedir. İngilizlere karşı girişilen her hareketin karşısında olduğunu açıkça belirten gazete, vatanseverliklerinden kimsenin kuşkusu olmayan isimleri dahi hain olarak ilan etmişti. İtilaf devletlerine yaranarak, hoş görünerek ya da her istediklerini yapıp, savaşın sorumluluğunun İttihatçılara atılmasıyla barış şartlarının hafifleyeceğini düşünecek kadar cahil ya da ahmak olan güruhun sesi olan gazete, doğal olarak çizgisini koruyarak daha sonra da Milli Mücadeleye karşı olmuştur.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa mütareke dönemi basın hayatımızın sağlıklı olduğunu söylemek pek de doğru olmaz. Yazarın da güzel tarifiyle şahsi kin ve nefretlerin kurumsallaştığı bu ortamda fikirlerin tartışılması ya da bunların tarafsız bir kalemden çıkması da kolay olacak bir durum değildir. Bu nedenle II. Meşrutiyet dönemi, mütareke dönemi ve milli mücadele dönemi basın araştırmalarının daha çok yapılması ve bunlarında yapılırken sadece kendi fikrimize yakın gazetelerin incelenmesi değil, Ersaydı'nın yaptığı gibi tasvip etmese de Alemdar Gazetesi gibi gayri milli gazetelerin incelenmesi ve ortaya koydukları fikirlerin bugüne taşınarak farklı bakış açılarının nasıl ortaya çıktığı çizgisi takip edilmelidir. Bugün de basın-yayın alanında yaşanan bilgi kirliliği ve nesnel olmayan, taraflı yayıncılığın sıkıntılarının anlaşılması noktasında Mütareke Basının bizlere güzel bir örnek teşkil edeceğini düşünüyorum.